

ԼՕԳԸՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԵՒ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

Դուռը երթալը լրագրներուն ճամբուն
ծախքը առնողին վրայ է ։
Լրագրոյս վերաբերեալ նամակ կամ որ և
իցէ գրուեժիւն, խմբագրին պիտի ուղ-
ղուի ։ Լ առողջ ճամբուն ծախքը իրջ-
կողին վրայ է ։

• ԲԱԶԱՌԲԱԿԱՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ህ ሥ ህ ቶ ህ ሊ በ ስ ሥ ሥ

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՎԵՐԶԻՆ ԼՈՒՐ

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Բ ԱՆ ԱՍԻ Ր ԱԿԱՆ

ՌԻԻ ՏԸ ԼԱՆ ՖԷՌ ՓՈՂՈՑԻՆ

SNTR.

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Վ ինչո՞ւ 14 նոյեմբեր 1854 .

» Վէդէրի Վալէի լատերը նոյեմբեր 7 Թուով Վիէննայէն գրուած նամակ մը կը հրատարակէ, որուն մէջ րտւած է :

« Լսանիկ պայման մը բացարձա-
կապէս ընդունուած չէ ամենե-
ւին, ըստ որում միայն Ռուսիոյ նը-
պաստաւոր է, և Լէստորիոյ, Տաճկաս-
տանի և Լրեւմտեան տերութեանց
մշտասիրտ է : Լս պայմանը ընդուն-
ուելու ըլլայ նէ՝ Ռուսիոյ ուղածը կա-
տարուած՝ կ'ըլլայ որ է (Լէստորիոյ) չէ-
զբուլութիւնը, և ասանկով ազատութի-
նը տրուել իրեն տնտեսական կերպով պա-
տերազմը շարունակելու Լնդզիւր Գաշ-
զիւն և Տաճկաստանի դէմ, ըստ որում աս
տե երեք տերութիւնները մինակ մնա-
լու ըլլաննէ չեն կրնար Ռուսիոյ տե-
րութիւնը խաղաղութեան ստիպել :

« Դ Երբոր Ռուսիոյ տէրութիւնը
գիտնայ, թէ մինչև որ Բրուժը չանց-
նի նէ Լէստրիոյ հետ աւրուելիք չու-
նի, չանցնիր Բրուժը, այլ իր զօրու-
թեան ամենամեծ մասը դառնակից
տէրութեան վրայ կը դարձնէ : Իսկ
Լէստրիա՝ ասոր փոխարէն պիտի պար-
տաւորի զինեալ սպասելու, և ըրած
այժմեան զինուորական պատրաստու-
թիւններուն ամբաւ ծախքը քաշելու՝
առանց կարող ըլլալու Ռուսիան իսկ
զաղութեան տիրպելու, որուն Լէստ-
րիա, Գիերմանիա և Եւրոպա պէտք ու-
նին : Ի՞նչպէս կարելի է հաւատալ, թէ
Լէստրիա ասանկ քաղաքականութիւն
մը կրնայ ընդունիլ :

7 Աւստրիա երեքէք չկինար ձեռքէ
թողուլ և երեքէք ձեռքէ չլծողուր պու-
տեւածով և խաղաղութիւն ընելու ի-
րաւունքը որ ունի իբրեւ մեծ տէրու-
թիւն, և հետեւաբար Ուստիան խա-
ղաղութեան ստիպելու համար վրան
պատերազմ բռնապար իրաւունքը, լծե-
ր որ ուրիշ չկրպով խաղաղութիւն ընել
անհար ըլլայ :

« Ուրեմն Աւարտիւն ամենեւին չէ-
զըմուծեան խօսք տուած չէ Բրուսի-
ոյ կառավարութեանը, ինչպէս որ Վէ-
դէրի Կալէի լրագիրը կ'ըսէ. « Ընդ հա-
կառակն՝ միշտ զինեալ սպասեալ գիբը
պիտի բռնէ, ինչպէս որ անպոտմբէր
30 Թուալ Լաթէրհաղի կոմսին խրկը-
ւած սպարօնական նամակին մէջ րա-
սուած է ։ »

« Եւ որովհետեւ իրաց վիճակին նայելով Մատթիոյ տէրութեան հարկաւ բռնեցը գիրքն ասէ, նմանապէս արեւմտեան տէրութեանց քաղաքաւ հանութեանն ու իրանայց ճարձուս մէջ գտնուելով, կը հաւատանք Վէհզերի լրագրին, երբոր խօսքը պառնայցնելով ու ծամոմբելով կը ծանուցանէ, թէ Մատթիոյ կառավարութիւնը մեր ժեց ինուսիսյի առաջարկած երկրորդ պայմանը, որ է Արեւմտեան տէրութեանց հետ գաշնագրութիւն չընել:

» Մնաց որ չենք հասկընար, թե
 թնչպէս կարելի է սլայմաններ առա-

Զարկել ապրիլ 20-ին դաշնադրութեն
և անոր յաւելումած յօդուածէն այն-
պէս պարզ ու բացայայտ կերպով յա-
ռաջ եկած պարտաւորութիւններուն
կատարմանը վրայոք, երբոր յիշեալ
դաշնադրութիւնն ու յօդուածը այժ-
մեան պատերազմին միջեւ վերջը բա-
նելու զօրութիւն ունին ։ Դ

Պրանքթորթի Կալէի պէճօրը լրացի
րը նոյեմբեր 16 թուով Վիեննայէն
գրուած հետեւեալ ուշագրութեան
արժանի լուրերը կուտայ :

Ինչպես նաև հաճախ տղերքներ են խմանաձեր, որ Լեռքից ու Գաղղից գետափանները քանի մը օր առաջ արտաքին գործոյ պաշտօնէին հետ պաշտօնական տեսու լինելն մը ըրին, և խօսակցութեան գլխաւոր խնթը Վրբու մի պատերազմն էր:

« Գ. Գլուքքն է Կոմս Սէսմօրէ-
լանտ յայտարարուի ըրին իրենց կառա-
վարութեանց բերնէն , թէ Սէվասթո-
բօլն առնելու դիտաւորութենէն ետ
կեցած չէն , մանաւանդ հիմա՝ որ յա-
ջողութիւնը անտարակուսելի կ'երե-
ւայ . ընդհակառակն՝ արեւմտեան տէ-
րութիւնները հաստատութեամբ որո-
շած են՝ ոչ միայն Սէվասթոբօլն առ-
նել , այլ և բոլոր Գլըքսը մշտնջենաւոր
կերպով նուաճել , որպէս զի Վրաստա-
նի դէմ ըլլալիք պատերազմական գոր-
ծողութիւնները անկէջ ուղղէն : Նոյն
միջոցին Չեքիւբ Սուլի Օսմանեան
բանակին նորոնոր սպարապետ Սոս-
է Մաֆա փաշան ալ Լիշդիլացւոց ու
Վաղդիլացւոց նաւերով Լիաբայի վը-
րայ պիտի երթայ :

77 Ըրեմասեան տէրութիւնէրը , Ը
 78 սին դեսպանները , Համազում են ,
 79 որ Ղըրըմի տառաիլը անհրաժարելի
 80 կերպով պէտք է՝ Ոռուսիոյ դէմ ետ
 81 քէն լըլտիլք գործողութիւններուն
 82 յաջողութիւնը ապահով ըլլալը
 83 համար , Է առ նպատակին հասնելը
 84 համար ամեն հնարաւոր միջոցներն
 85 'ի գործ պիտի գնեն : 77

7. Գետապաններն առ առ թիւ իրիստ մանրամասն տեղեկութիւններ տուին եւթէն ըլլալիք զինուորական պատրաստութիւններուն վրայ , որոնց մեծութիւնը իր ցուցնէ՝ թէ Ղրքեւմտեան տիրուածութիւնները Հաստատ գիտաւորութիւն ունին իրենց նպատակներուն հասնելու և ր :

Համալսարկէն կը գրեն, թէ Պալ-
թիի մէջ ռուսաց նաւախուժք մը
տեսնուած ըլլալուն սուտ կամ իրաւ-
ըտը՝ Նաբիէր ծովապետին Մագդիա
գաւնալը պիտի ուշացընէ : Եւ լաւը
աւանելուն պէս՝ Նաբիէր ծովապետը
Ռեյնիկիւն նաւով Հաստ ծովապետին
հետ տեսնուելու գնաց, և կը կար-
ծուի, թէ քանի մը անգլիական նաւ
ներէն Պալթիկ պիտի մտնան, ու հոն
մտացած անգլիական նաւերուն հետ
միասնալով թշնամայն գէտ պիտի եր-
թան :

Անդրեայ քահանայէքր յօւր հօւտան ,

Թէ խաղաղական Ուկրանոսի մէջ գրաւ
նուած գաղնախից նաւատորմիկները՝
սեպտեմբեր 1 ին ու 4 ին՝ ռուսաց
Վամպաթքոյի Բեթրոբոյովքի քաղաքն
ու բերդը ռմբակոծեր են։ Ուստի
կորուստը խիստ մեծ եղեր է, և եր-
կու պատերազմական նաւերնին գերի
բռնուեր է։

ՀԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Սէվասթոփոլէն եկած վերջին լուսնի տօնը կը ծանուցանեն, թէ գաշակից զօրքերը մեծ փութով կ'աշխատին նոր մարտիկներ (թաթով) շինելու՝ ետքէն խրկուած և իրենց պատու-րազմական նաւերէն հանուած թընդամօթներով, որոնք Քառիէն նաւահանգստէն Սէվասթոփոլի առջեւ փոխադրել պէտք եղաւ և թէպէտ ճամբայները գէշ վիճակի մէջ են, այսու ամենայնիւ յաջողութեամբ աս-գիտաւոր գործը գլուխ երաւ ։

Սպարապետները ամեն կտրեւի մի-
ջոցները ձեռք առնելու ետեւէ են,
որպէս զի՝ իրենք Աշխատօրօլի վրայ
յարձակում քած ժամանակին՝ ուն-
սաց բանալին սղ չգայ ետեւնուն իրենց
վրայ յարձակի։ Ըն նպատակաւ Չէր-
նայա գետին եզերքը խիտ աղէկ ամ-
րացուցին պահեստի գունդերով և
հզօր մարտկոցներով։

Պէլպէք բանակող Ռուսաց 30 հա-
զար հոգւոյ բանակը՝ զանազան կարօ-
տութիւններու պատճառաւ շատ կը
րուստ ընելով՝ պարտաւորուեր է Սիմ-
ֆերօք թաշուելու :

Իսթէ զօրապետին բաժինը ամբողջ Վլըրմ հասած է, և որ ըստօրէն ռերիշ բաղմաթիւ նոր զօրքեր հոն հասնելու վրայ են :

Գլորմեն հեռեհաղ նամակը կը գը-
րէն մայրութալաքիս գաղղիներէն ժողովու-
րդայ լրագրին :

» Ուսաները ամեն գիշեր երկու երեք անգամ Սեփաթորօյն դուրս կը յարձակին մեր լիճքերը ետ քշելու համար, որսնք Ուսաց հրացանաւորներուն առջի բռնած տեղերը կեցած են՝ ամբողջ իւննիսերէն 150 խանգուռի չափ հեռու: Թշնամին ամեն մէկ անգամ դուրս ելլելուն՝ 150, 200 ե երբեմն զուրէս 300 հոգի մեռեալ կը թողու՝ առանց վիրաւորներն հաշուելու:

Սեր յառաջագահ գունդերը թող
կուտան որ թշնամին իրենց աղէկ մը
մօտենայ, ետքը սուխտով (սիւնիկ)՝
վրան կը յարձակին ու րախտ թեան ա-
ղաղակներ հանելով։ Աղէկ գիտան, որ
իրենց ետեւը բնախուռ քաղ ընկնենք
ունին։ Դաղղիացոյց ու Լիւզղիացոյց
յարձակմանը բան մը կարող չէ դիմա-
նալու։ Ըս երկու աղբիւն զօրքերը մի-
նակ քաջութեան կողմէն իրար անցնե-
լու կը ջանան, ըստ սրում մենք հիմա
գոհութիւն Լիւտուժոյ որ մեզի կ'օգնէ,
մէկ աղբ ենք, միւս նայն գաղափարներ
ըր մի ե նոյն սխրու ունին։ Սէ ե նայն
վիշաւերը մի ե նայն ու րախտ թիւններ

կը բաժնէր իրարու հետ, և ամենքս ալ գիտէին, որ քաղաքակրթութեան ամենամեծ թշնամին հետ չը պատե-
րազմէր:

«Իսպանիա զօրքեր կուգան ա-
մեն օր Վրոյմ, և շատ չքեր՝ Պու-
սերը ամեն կողմանէ պիտի պաշարուին:
Իրենց կրօնաւոր պաշարման սկիզբէն
մինչեւ հիմա 35 հազար հոգի կրնայ
հաշուիլ բայց ի հիւանդներէն ու վե-
րաւորեալներէն: Իսպանացիներէն ու
բոլ լեցուած է և սոսկալի տեսարան
մը կը ներկայացնէ:

«Տասն օր կայ, որ Վրդիացւոյ
շատ թնդանօթ ու պատերազմական
պաշար եկաւ, որոնց մէջ միայն 100
հազար ռուբլ (գումար) կայ ամեն
մէկը 13 անգղիական մասնաշաղի տրա-
մադիմով: Շատ ալ օգնական զօրք ե-
կաւ Վրոյմ գտնուած ամեն մէկ Վրդ-
դիական գունդերուն համար: Վրդուի
պաշարման զօրքերը հիմա հոն գու-
մարուած են մեծ բազմութեամբ: Օ-
գետը շտիւկեցան, և դիւրութեամբ
կը տանին յուրաքանչյուր օր ատեն ատեն ըն-
դալի է: Բանի մը օրէն Սէվասթոպո-
լի մէջ կը տարւանք:»

Վառնայէն եկած լուրերը կը ծա-
նուցանէին, թէ Բարձրագոյն Իո-
մէր փաշա Սպարապետին բանակէն 18
վաշտ (թապուր) Օսմանեան զօրք
Վառնա հասած ըլլալով, անցեալ եր-
կուշաբթիէն ի վեր անգղիական շա-
քենաւորներով հետ զհետէ Վրոյմ կը
փոխադրուին:

Կլուսի, թէ Իսմէր փաշան 40
հազար Օսմանեան զօրքով Վրոյմ պի-
տի երթայ:

Սե ծովէն եկած նամակները կը
ճանուցանէին, թէ ռուսերը Վնաբոս
և Սուճուք Գալէն բոլորովին պարտե-
ր են: Երկու նամակները կը ճանուցանէին,
թէ 15 հազար ռուսաց զօրք Վեսարա-
պիտի Բիշնէվ քաղաքէն Վրոյմ հա-
սեր են Սէնչէքոֆ իշխանին բանակը
զօրացնելու համար:

Ռուսիայ կայսեր երկու որդիքը՝ Նի-
քօրա և Սիմայիլ մեծ գութերը ին-
քերմանի պատերազմէն ետեւ վերստին
Բիշնէվ դարձեր են Վրոյմէն:

Տրապիզոնէն նոյեմբեր 16/28 Թը-
ւով հետեւեալ լուրերը կը գրեն Սոյ-
քաքաղաքիս Երանայէն:

«Օսմանեան իշխան շրջենաւը
ուրբաթ օրը Չիւրլիք-Սուլէի ու Պա-
թուլի գալով լուր բերաւ, թէ քո-
լեան ու թիֆուս բոլորովին դադրե-
ր են Չիւրլիք-Սուլի բանակին մէջ:
Սուսթաֆա փաշային ձեռք առած ա-
ռողջապահական միջոցները, և զօրաց
ուսուրբին ու հայկին լաւութեանն ու
ընտրութեանը վրայօր ըրած բարեկար-
գութիւնները՝ մեծապէս նպաստեցին
աս անգութ հիւանդութիւնները դադ-
րեցնելու, որոնք այնչափ կործնիչ զօ-
քերէ Օսմանեան բանակը զրկեցին:

«Իրգումէն եկած վերջին լուրերուն
նայելով, կրեւելայ որ Կորսի բանակին
ձեռք Վրդուի անցունել տարու գի-
տաւորութիւնը ետ մնայած է. միայն
չորս վաշտ (թապուր) զօրք պիտի եր-
թան նոսրին հոն ձեռքը. և կ'աւելը-
նեն, թէ աս վաշտերէն մէկը թօքրադ
Գալէ պիտի երթայ պահպանութիւն
ընելու:

«Թեպէտ և Վնաուրուի նոր սպա-
րապետ Իսմայիլ փաշային գիտաւ
րութիւնները յայտնի եղած չեն, այ-
սու ամենայնիւ աս անօրէնութիւնն
ընէ կրեւելայ, որ Կարսի զինուորական
գիւղերը առահայտեցնելու հարկաւոր
եղած պահտայն գունդերը չափազանց
սկիւրացնելէ կը վախայ, և առ մա-
սին իրաւունք ունի:

«Տրապիզոնի կառավարիչ փաշան
քանի մը ամիսէ ի վեր՝ եղ, բրինձ,
ձէթ և միւս արքանի համարանոցնե-
րը կը լեցնէ Չիւրլիք-Սուլի բանա-
կին համար. բայց վաճառողներուն
տրուած գիները այնչափ քիչ են և
ստակը այնչափ ուշ կը վճարուի, որ
այս պարէններէն խիստ քիչ փութաց
քաղաքս: Երանայի փաշան կարող չէ
իրմէն ուղղուած պարէնը պատրաստե-
լու, և քանիչները բոլորովին զրկուած
են իրենց անձնական պիտոյիցը անհր-
ժարեղի հարկաւոր եղած բաներէն:

«Թէ որ այս պարէններէն քիչ մը
բան կառավարութեան գործակալնե-
րուն հօդորութեանն ազատի, ան ալ
չափազանց ուշ կը ծախուի կարողու-
թիւն ունեցողներուն: Իսկ արուես-
տաւորներն ու աղքատները բոլորովին

զուրկ մնացած են:

«Եւ զժողովրդականութեանն և հին
գրութեան համաձայն ըստ հաճելի
գրութեան տուրքերու երեսնէ ծագած
կարօտութիւններուն դարման տանիլը
դիւրին է: Երկայ կրկայ՝ ուսուրբնե-
րուն մեծապէս օգնութիւնը (եհտի վա-
հիւ) այսօրուրէն ընդերքէն բաց ի
ցորենէն արւարէն ու գարնէն, որ զին-
ուորական ծառայութեան հարկաւոր
են: Ուրիշ ամեն ուսուրբները աղա-
տութեամբ առնելով ծախելու հրաման
տալու է:

«Սեր կառավարիչներուն անհո-
գութեանն ու անգաղաւթեանն մեր
քաղաքը՝ որ շուրի կորմանէ բնակա-
նաբար հարուստ է, տասն և հինգ
օր է որ շուր չունի: Չենք գիտեր, թէ
աս ցաւալի վնասը երբ պիտի վեր-
ջանայ:»

Կայսերական հրամանաւ՝
Վրդարութեան Բարձրագոյն Վ-
տենին անդամ Կաֆի պէյը՝ արքունի
նաւարանին տեսուչ (Սիւսթէշար)
անուանեցաւ փոխանակ Շէֆի պէյին,
որ Սիւսթիւթեան աստիճանաւ գաւ-
ձուց պաշտօնեայ անուանեցաւ:

Վրդարութեան բարձրագոյն ա-
տենին անդամ Կիւսի պէյը՝ արքունի
արքունի մեծ մարտատան անօրէն ան-
ուանեցաւ փոխանակ Հաճի Հիւս-
սամ Վիշնիսին:

Ինքնա Փաշայի որդի Բեռֆա-
յը՝ արտաքին գործոց պաշտօնատան
տաճիկերէն թղթակցութեան քրտեն
եակին գլուխ անուանեցաւ:

Չալուշ Պաշի առաջին օգնական
(մուալլին) Շէֆի պէյը՝ արտաքին
գործոց պաշտօնատան ընդհանուր բար-
տաւոր (սպիշ քեմալիպ) անուանե-
ցաւ:

Պիսիմ պէյը՝ Չալուշ Պաշի առա-
ջին օգնական (մուալլին) անուանե-
ցաւ:

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՆԳՂԱՆ: Ինքերմանի պատերազ-
մին վրայօր Երո Ռալլան զօրապետին
գրած տեղեկագիրը նոյ, 22 ին Վնորա
հասաւ: Եւ տեղեկագիրն մէջ Երո

Ռալլան կ'ըսէ, թէ նոյ պատերազմին
մէջ ռուսաց զօրութիւնը 60 հազար
հոգի էր, և ըրած կրօնատնին 15 հա-
զար հոգի կը հաշուէ: Երաքաղաք
եկած լուրերուն համաձայն: Իսկ դաշ-
նակիցներուն կողմէն միայն 18 հազար
հոգի պատերազմէր են: Երդիացիք
43 հրամանատար ու 416 զօրք սպա-
նուած ունեցեր են, 2181 հոգի ալ
վերաւորեալ ու պակաս: Երո Ռալ-
լան կ'ըսէ, թէ ռուսերը այն օրը կա-
տարեւապէս աւերուցան, և ինքը ու-
սանկ պատերազմի դաշտ մը տեսած
չունէր:

«Երոյի Վալէլ լրագիրը կը ծա-
նուցանէ, թէ Վրդիացւոց արեւելե-
եան բանակին սպարապետ Երո Ռալ-
լան Սիւսթի մարտախառ անուանեցաւ:
Երիկա Վրդիացւոց զինուորական ա-
մենէն բարձր աստիճանն է:

«Բօքէնհակէն լուր առնուեցաւ,
թէ Տաճիստանի և Էհստանի ջերմ
բարեկամ անուանի Կօրա Տրալի Սիւ-
սթի, որ Երոյի Վրդիացի հիւսիսային եր-
կրները կը ճանապարհորդէր, նոյեմ-
բեր 8/20 ին քօլեպայէն մեւեր է:

ԳԱՂԱՆ: Նոյեմբեր 10/22 ին՝
կառավարութիւնը պաշտօնական տե-
ղեկութիւններ տանելով Ինքերմանի
փառաւոր յաղթութեան վրայ, Ին-
վարտի զօրանոցին թնդանօթները ար-
ձակուեցան:

«Սիւսթի լրագիրը նոյեմբեր
14/26 թուով Վեհափառ Նաբօլէն
կայսեր մէկ նամակը կը հրատարակէ
Բանթօպէս սպարապետին գրութեան
«Նամակին մէջ՝ կայսրը Ինքերմանի
յաղթութեան վրայօր գլխաւոր բերի-
րութիւնը զօրքերուն յայտնելէն ետեւ՝
հետեւեալ խօսքերը կ'ըսէ:

«Երմայի յաղթութեանն ետեւ՝ կը
յուսայի, որ շատ չանցիկը Սէվասթո-
քօլ դաշնակից զօրաց ձեռքը կ'ընայ.
բայց Ռուսաց կառավարի պաշտօնաւ-
թիւնը և հետզհետէ անոնց եկած օգ-
նութիւնները մինչեւ հիմա յաջողու-
թիւնը խափանեցին: Գաղղիա ու Վրդ-
դիա չհաճեցան որ Սէվասթոքօլ յար-
ձակմամբ առնուի, ինչու որ մեծ նա-
խանձաւորութեամբ կը հսկեն Երե-
ւելի բանակին բարեկեցութեանը:

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՌԻՒՏԸ ԼԱՆՓԵՌ

ՓՈՂՈՑԻՆ ՏՈՒՆԸ

Շարունակութիւն քիւ ին 47-48

Պրետերիկոս առաւելուն մինչեւ ի-
րիկուն տեղէն չէր շարժեր, մի օրի-
նակ պատուհանին առաջը նստած կոմ-
սին տունը կը գիտէր, և ասանկ երեք
օր անցաւ առանց մարդ մը տեսնելու:
բայց չորրորդ օրը իրիկուն գէտ Պր-
ետերիկոս տեսաւ, որ դիմացի տանը
պատշգամբին դուռը բացուելով կոմ-
սը պատշգամբը երաւ նստեցաւ: Քիչ
մը ատեն մինակ նստելէն ետքը՝ քովը
կնիկ մը եկաւ և անոր հետ կը խօսակ-
ցէր. աս տեսնելով Պրետերիկոս ալ
իր պատուհանը բացաւ և գլուխը պա-
տուհանէն դուրս հանելով սկսաւ զա-
նոյր գիտել. քիչ մը ատեն ասանկ կե-
նայէն ետքը՝ կնիկը Պրետերիկոսի կող-
մը նայեցաւ և մէկէն ի մէկ բարձր
ձայնով՝

«Ե՛հ, սրուաց և կոմսին ոտընե-
րուն վրայ մարեցաւ ինչեւ:

Պրետերիկոս ներս փախաւ և այս
դէպքը իր անհոգութեամբը պատա-
հաճ ըլլալը մոռնալով, ասանկ մինչեւ
գիշեր հոն անկողնին վրայ պառկած
մնաց: Վտուանց դռնապանը եկաւ,
ըսաւ Պրետերիկոսի, թէ Հուսիս
քայի կոմսին տունէն եկան ձեր վրայ

տեղեկութիւն առին, թէ ինչ սրու-
ձառաւ Վիշնիս եկեր էր:

Պրետերիկոս զղջաց եղած բանին
վրայ. բայց ինչպէս կրէ առաւել, «ե-
հ զածին վրայ ցաւեղը օգուտ չունի»:
և անկէ ետքը մէյմըն ալ պատուհանը
չէր:

Երկու օր ետքը իրիկուն մը՝ Հեն-
րիկոս բարեկամին հետ թատրոնը գը-
նաց, ուր շատ բազմութիւն կար:
Հանդիսատեսները երգերուն հաւնե-
լով ծափ դարկած և պաւլօ դուռն
ատենին, մէկը Պրետերիկոսի ձեռ-
քը թուղթ մը տուաւ և բազմու-
թեան մէջ անցաւ եղաւ: Պրետերի-
կոս չտեսաւ ո՛ր ըլլալը, և թուղթը բա-
նայով սա խօսքերը կարդաց մատիտով
(գուրչուն գալէմ) գրուած:

«Հինգշաբթի իրիկուն Րամպերիկ
«կոմսուհայն տունը կարաւ (պաւլօ)
«ըլլալով, հրամաններդ ալ հոն գրու-
«նուերու կը հրաւիրուիք Չեքքեզ
«հաղուստով: Թէ որ մէկը ձեզի
«ինչ կուգէր՝ հարցնելու ըլլայ:
«Հեմ գիտեր՝ պատասխանեցէր:

Թղթին գրուածքէն յայտնի էր կըն-
կան մը ձեռագիրն ըլլալը, բայց ո՛ր էր
աս կնիկը: Ինչ և ինչ Պրետերիկոս
անհամբերութեամբ հինգշաբթի ի-
րիկուն սպասեց: Վերջապէս փախա-
քել հինգշաբթի եկաւ հասաւ: Վա-
ղի իրիկունէն Պրետերիկոս Րամպերիկ
կոմսուհայն տունը եկողներուն ամեն

ալ մէկին մէկին կը գիտէր. բայց մինչեւ
կէն գիշեր իրեն բան մը հարցնող
չէր:

Կէս գիշերուն՝ զանգաւը զարնուե-
լով՝ հրաւիրեալները քիչ մը հանգստա-
նալու համար մէկը մէկ կողմ միւսը
մէկալ կողմ գացին: Պրետերիկոս
ալ սրահին քովը պզտիկ սենեակը մը
տաւ, և հոն ուրիշ մարդ չըլլալով,
նստարանին վրայ երկնցաւ: Վեց րոպէ
չանցաւ, ոտքի ձայն մը տեսնելով ետեւը
գարձաւ նայեցաւ, որ սպանիացի շա-
քել հազուատով կին մը քիչ մը հե-
ռուն կեցեր էր: Պրետերիկոս նստած
տեղէն ետեւ անոր դէմը գնաց:

«Ինչ կ'ուզէր, ըսաւ կնիկը մեղմ
ձայնով մը:

«Չեմ գիտեր, պատասխանեց Պր-
ետերիկոս ամուր ձայնով:

«Ո՛հ, կամայ դուրցեցէր:

«Տիկին, աս սենեակին մէջ մի-
նակ էր:

«Կնիկը քիչ մը մօտենալով՝

«Պրետերիկոս, ինչու Վիշնիս
եկար:

«Չեղ փնտռելու, պատասխանեց
նկարիչը:

«Կնիկը քիչ մը ետ քաշուելով՝ իս-
կնուեցաւ. . . իս փնտռելու. . .

պատճառը:

«Երկրորդ անգամ ձեզի կը պա-
տասխանեմ թէ չեմ գիտեր, ինչու որ
առջի անգամ ձեզ տեսնալուս անանկ

դէպքերու ներքոյ գտնուեցայ, որ
մինչեւ աս օրս չըլլայ հասկնալ, և
հասկնալու համար ամեն նեղութիւն
յանձն առած եմ. կուզէի ձեզ տես-
նել և մէկէն ի մէկ հարցնել:

«Ինչ ունիս հարցնելու:

«Շատ բան ունիմ, առաջինը թէ
Պարոն Վիշնիսին ինձի տուած ըս-
տակը պատկերներուս համար չէր.
այլ քու կողմէդ իրիկուն էր. բայց
կուզեմ հասկնալ թէ ինչ նպատա-
կաւ էր: Եւ քաղաքի պարտէզին
մէջ պատահած դէպքին ժամանակը
ըրած բարեբարութեանս հատուցում
էր, թէ աչքով տեսած բաներս բեր-
նէս չըլլալու և իմ քովս գաղտնի մնա-
լուն համար էր:

«Երկու ըսածիդ համար ալ:

«Երանկ է նէ, տիկին, տուած
հարստութիւնդ չեմ ընդունիր:

«Պրետերիկոս, ըսածիս ականջ
տուր, քու հոս գալովդ չես գիտեր որ
չափ փառքի մէջ ինչեւ ես, անցած օր
մինակ մէկ նայաւթով կոմսին նախա-
ձուրթ եւեղուցիք, ետեւէդ հարկաւ
լրտես կան որ շարունակ քեզ կը գիտեն.
հասկնալ ուղղած դէպքերդ չես կրնար
հասկնալ. ինչու որ, իմ ճակատա-
գիրս անանկ մարդու մը իս դերի բ-
րաւ, որ պրոֆի պատճառով մը կրնայ
իս ալ քեզ ալ մեռցնել: Կ'աղաչեմ,
Պարոն, աս քաղաքէն հեռալիք, եւ
գնա՛ Վիշնիսայէն քու քաղաքդ, և

Խորհրդած օգնութիւնները՝ քիչ ժամաւ նախկէն՝ պիտի կրկնապատկեն Վրոյրմի բանակին զօրութիւնը, և կարող պիտի տեսնեն զանկա յարձակողական պատերազմի ձեռք զարնելու։ Ըն ժամաւ նախկէն Վստարակայի փողմէն ալ հօր յարձակում մը ընելու փորձ պիտի փարձուի։ Կստարակայ եւմ, որ դուրս մերը հասարակաց կարծիքը օրէ օր աւելի նպատակաւոր է մեզի։ Աշտարակայ երկիրը կը տեսնայ մեր արեւմտեանը, վասն զի մենք իր անկախութեան համար կը պատերազմինք։ և թէ որ Վաղընա իրեն ինկած բարձր կարգը նորէն փտարկեցաւ, ասիկա իր զօրաց հայրենասիրութեան ու քաջութեանը արդիւնքն է։

Օտլային Սօֆիէօս լրագրող Վաղընայ նաւահանութեանը պատրաստութեամբ փոխադրութեան միջոցներուն վրայ մանրամասն տեղեկութիւններ տալով, կըսէ, թէ Վաղընայ կայսերական ծովային զօրութիւնը միայն զօրք ու պատերազմական համար Վրոյրմ 77 նաւ պատրաստած է, որոնց 15ը մեծ պատերազմական նաւեր են, և 62ը ֆրիգատներ, բորվէթ և զանազան մեծութեամբ չափերու ներքէն են։ Օտլային գործերու քիչ մը տեղեկութիւն ունեցողները, կըսէ, վերջինքալ լրագրիչը, գիւրաւ կրնան հասկնալ, թէ այս 77 կտոր նաւը մէկ անգամուն սրճաթի զօրք ու պաշտը կրնան փոխադրել Վաղընային Վրոյրմ, առանց ետ թողնելու տեղութեան ծովային զօրութիւնը ուրիշ զանազան ծառայութիւններէն մէկը։

ԻՏԱԼԻԱ։ Եւրոպական լրագրիչներուն գլխաւոր դատմանքներէն մէկը եղած է աւ օրերու Հռոմի մէջ Ս. Լատուածածին Լատուած յղութեանը վրայօք դուրսբերած Լատուած յղութեանը ժողովը։ Գլխաւոր լրագրիչներուն խօսքին նայելով, Պապը կը ջանայ եղբոր ժողովին վճռել տարւել, թէ Սուրբ Սարգիս Լատուածածին Ս. Ննայէ յղութեանը պէս գերբնական կերպով եղած է Հռոմէն սրբոյ զօրութեամբը, Հռոմ ժողովուած Լատուած պատերազմէն մասը այս վարդապետ

հոն հանդիստ կեանքը անցուր, կաւրելէ որ օր մը կարող ըլլամ հարցմանքներուդ պատասխանը տարւել։ Բայց ասոր համար ժամանակ և անձ նիշխանութիւն պէտք է։ Լատուած պատերազմէն համար ըլլայ, Պրետերիկոս, եւ քան ասկէ ժամ մը առաջ, շատ կը փախնամ կոր քու անձիդ համար։ Վերջապէս այսչափ զուրկեմ որ, եթէ կոմս երկիս քու ինծի հետ աւ խօսակցութեանդ տեսնայ, քեզ ալ կը մեռցնէ իս ալ։ Կեղծ կինը աւ ըսելով գլուխը դարձնելով հայեւիին կողմը գարծուց, և հայեւիին մէջէն տեսաւ, որ մէկը զրոն ետեւը կեցած ներք մտիկ կընէր։ Սէկէն ի մէկ ետեւը գլուխը մարդը տեսաւ, և ո՛հ դժբաղդութեան ըսելով՝ սենեակին մէկ կողմը փախաւ։ Պրետերիկոս ինչ ըսալը չփախաւ։

Ի՞նչ կայ տիկին ըսելու չմնայ մէկէն ի մէկ դուռը բացուելով աւրեւելեան հագուստով մարդ մը ներս մտաւ, և Վարդիկէն ձեռք անհանգիստ ըրի՝ ուրեքով սենեակին մէջ եկած ժամանակը՝ Պրետերիկոս զանկա գիմաւորք։

Ի՞նչ կուգէր և որուն հրամանաւը մեզ մտիկ կընէր կոր ըսաւ։ Երեւելեան զգեստով հագուած մարդը պատասխան չի տուաւ, և ուղեց կնիկը քով մօտենալ։ Բայց Պրետերիկոս գէմ գրաւ, և մէկըմէկ

տուութիւնը ընդունելու յօժարութիւն ունին, մէկ մասն ալ չեն ուզեր եղբոր ընդունիլ, և առանկով երկպառակութիւն ծագեր է մէջերին։ Վաղընայ լրագրիչներն ալ սկսած են երկար վիճաբանութիւններ ընելու այս նիւթի մը վրայ։ Տէրա և Սէիլ լրագրիչները կը հերքեն աւ վարդապետութիւնը։ Ինչիւն լրագրիչը կը պաշտպանէ։ Ուրիշ լրագրիչներն ալ վախ կը չուցնեն, որ այս վեճին տակէն հերձուած մը կը ծագի Հռոմէական եկեղեցւոյն մէջ։

ԱՄԵՐԻԿԱ։ Եւրոպայէն Լմերիկայի Սիւրայեալ-Լահանները գաղութացիներուն թիւը քանի մը տարեկէ ի վեր զարմանալի կերպով շատցած է։ 1850 ին Սիւրայեալ-Լահան գաց բնակիչներուն թիւը 19,553,058 հոգի հասեր էր։ Եւ թիւը 17,279,875ը Սիւրայեալ-Լահանացի մէջ ծնած են։ 2,240,535ը օտար աղքէ են։ 1854 ին, Սիւրայեալ-Լահանացի օտարադէի ժողովրդոյ թիւը 3,500,000ի հասած է։ Իսկ է որ, երբ տարւածն մէջ մէկ միլիոն եւեղքը է։

Լահան օտարադէի ժողովրդոյ կարգէ դուրս կերպով շատնալը Սիւրայեալ-Լահանացի զանազան գաւառներուն մասնաւոր հիւսիսային վիճակներուն մէջ, ուր վեց ամիս բնակելով մէկ մարդ մը Սիւրայեալ-Լահանացի քաղաքացի կը սեպուի, և ամեն աղքատին կրաւանց հաղորդ կ'ըլլայ, Լմերիկացւոյ հայրենասիրական նախանձը գլուխը պատճառ եղեր է, ինչու որ աւ օտարադէները հոն շատնալով և շուտ մը ամեն քաղաքական պաշտօններու հասնելով՝ երկրին և տեղութեան գործերուն մէջ մեծ ազդեցութիւն ունենալու կ'սկսին կոր։

Բանի մը անգամ ասոր առաջին առնելու նպատակաւ ընկերութիւններ կազմուեցան, բայց խօսքերնին չը կրցան քաղցնել և օրինք օտարադէեացի շնորհուած արտօնութիւնները խափանել, ընդհակառակն իրենք խափանեցան։

Եւ տարի նոր ընկերութիւն մը հաստատուեցաւ Ս. Սթիւէնս անունով որ բն մը քիչ քիչ կ'ընէ։ և քանի մը ամսուան մէջ Սիւրայեալ-Լահան

առիւծը իր թշնամին ինչպէս կը նայինէ՝ անանկ մէկ քանի վայրկեան աւանց խօսք մը ըսելու նայելուն ետքը, Լորէնէն անգամ մարդը եւրեմի դիմակը վար առնելով Հռոմ գարացի կոմսին ահաղ կերպարանքը տեսնուեցաւ, և ահագին ձայնով մը Պրետերիկոսին։

Իս ձայնցար, Պարոն, ըսաւ։ Ոչ, չեմ ձանձար։ Կարելի է։ Բայց կարծեմ թէ ընկերդ իս աղէկ կը ձանձար, ըսելով կնիկը կողմը եկած ժամանակը։ Պարոն ետ քաշուէ, ըսաւ Պրետերիկոս։

Եւրեմի դիմակը վար առ։ Պարոն, ըսաւ Պրետերիկոս, երկրորդ անգամ կ'ըսեմ, ետ քաշուէ։ Հռոմէացի կոմսը կերպով որ բայրուն հրամայական աղէկ չմտաւ կընալով սուրը քաշել։ Պրետերիկոս ալ դաշնակը (գամա) քաշելով մէկ մէկու վրայ երթալ սկսած ատենին զանգակը զարնուելով բաղմութիւնը ուրախութեամբ կարաւին արհար մտան, և մէկ քանի երկոտարք և տիկնայք ասոնց դռնուած սենեակը մտան։ Կոմսին կնիկը բաղմութեան մէջ խառնուելով դուրս փախաւ։ Պրետերիկոս ալ ետեւ դառնալով տեսաւ որ կոմսն ալ գացած էր։ Երկրորդ օրը Պրետերիկոս իր սենեակը նստած հագուստները ստուգելու

գաց ամեն կողմը տարածեցաւ, մանաւանդ արեւմտեան գաւառներուն մէջ ուր օտարադէները շատուոր են։

Եւ նոր ընկերութեան անգամները բացառելով թշնամի են դուրսէն եկող և Սիւրայեալ-Լահանացի քաղաքացի եղող օտարադէներուն։ Ինքը վերջին Լմերիկացի աղքին ճշմարիտ երեւոյթանները կը կոչեն, և այս աւանդով բոլոր Լմերիկացիները կը յորդորեն իրենց զօրութիւնը միաբանելու և օտարադէներուն ազդեցութիւնը ջնջելու։ Եւրոպացի վերնուորական կարգ մը ունին մէջերին, և գունդերու վաշտերու և գաւառականներու բաժնուած են։ Բնկերութեան անգամ գրուելու ուղղութիւն երդում չեն պահանջեր, այլ իրենց պատուին վրայ խօսք կ'առնեն իրեն հարազատ քաղաքացի երկրին օրէնքները պաշտպանելու։ Իրենց հիմնական սկզբունքը սա է, թէ միայն Լմերիկացի մէջ ծնած կամ Լմերիկայի հօրմէ ծնած մարդիկ պէտք է քաղաքական պաշտօններու հասնին, և բուն Լմերիկացի կը թուեն ընդհանուր օրէնք մը պէտք է հաստատուի երկրին մէջ, հետեւեալ օտարադէներուն բնիկ քաղաքացի իրաւունքը շնորհող օրէնքները պէտք է խափանին։

Եւրոպացի զառ ուրիշ նպատակ մըն ալ ունին։ Որովհետեւ Լմերիկայ գաղութական գացող և հոն աղքայներութեան իրաւունքը ստացող ժողովրդոյ մեծագոյն մասը պապական կրօնքն են, Ս. Սթիւէնսը սկսան խաչակրութիւն քարոզել պապականութեան դէմ, որնոր Լմերիկայի աղատութեամբնէն վտանգաւոր թշնամին կը համարին։ Սիւրայեալ ամենէն մեծ և ամենէն զարհուրելի թշնամին ուսկեց պէտք է գլխաւորապէս վախանք, պապական եկեղեցին և անոր մեր ազգային գործերուն մէջ բանեցուցած ահաւոր աղքեցութիւնն է։ Կըսեն, և ասանկով բողոքականութեան կիբքերը գրգռելու կ'աշխատին յապախանութեան դէմ։

Վերջապէս, աւ ընկերութիւնը ուրիշ նպատակներ ալ ունի կ'ըսեն, բայց հիմա հիմա յայտնել չուզեր, եւ ասոր համար է որ իրեն անունը Ս. Սթիւէնս դրած է, որպէս զի միտքը գր

ելին մէջ տեղաւորելու տեսնը՝ յանկարծ սենեակին դուռը գոռալով բացուեցաւ և Հռոմէացի կոմսը ներս մտաւ։

Պրետերիկոս Կառնիէ։ Եւ եմ։ Եւ անիկ նէ սա նամակը կարդալը ըսելով ծոցէն թուղթ մը հանեց։ Պրետերիկոս թուղթը առաւ և հետեւեալ կարդաց։ «Հրաշքով մը աւ անգամ կոմսին ձեռքէն աղատեցանք, բայց գլուխը ըլլաւ, որ երկրորդ անգամ իս տեսնելու ուղեւնէ՝ իս ալ քեզ ալ պիտի մեռցնէ։ Եւ նամակս կարգադրածիդ պէս՝ շուտով Վիեննայէն ելլաւ, կարելի է որ օր մը հարցուցած բաներուդ պատասխանը տամ, ինչու որ ժամանակ և անձնիշխաւ նուութիւն պէտք է։ Իսկ հիմա՝ նորէն կ'ըսեմ, նամակս կարդալուդ պէս Վիեննայէն ելլաւ։»

ՄԱՐԿԱՐԻՍԱՅ Կոմսը ոտքի վրայ կ'ստապէր նամակին ընկալուն, և երբոր Պրետերիկոս կարդալը ընկնուց, կոմսը Պրետերիկոսին Կարդացիք, Պարոն, ըսաւ։ Հրամայեց, կոմս, պատասխանեց Պրետերիկոս։ Ի՞նչ զէնք կը գործածէք։ Չի հասկըցայ, ըսաւ Պրետեր

րած յեղափոխութիւններէն ժողովուրդը վախնալով չքաշուի։ Եւ կը ջանայ ամեն կողմնակցութիւնները վախնելու, որպէս զի անոնց ամենուն ուժը միացնելով կարող ըլլայ իր գիտաւորութիւնները յառաջ տանելու։

Եւ այժմ բաւական կը սեպէ միայն օտարադէներուն շնորհուած արտօնութիւններուն դէմ բողոքել, և այն հին օրէնքներուն վերահաստատուելը ինքզինքը, որոնցմով օտարադէի մը մինչեւ որ տասնը չորս տարի Լմերիկայ չեստէր՝ Սիւրայեալ-Լահանացի քաղաքացի ըլլալու իրաւունքը չէր կրնար ըստանալ։

Լմերիկացւոյ ողջամիտ մասը Ս. Սթիւէնսի քաղաքական անմիտ խորհուրդները կը դատապարտեն, բայց պէտք է որ մէկմէկու հետ միաբանին՝ անոնց կաւտարումը ի գերեւ հասնելու համար։

ԻՍԼԱՄ ԼՈՒՐԵՐ

Օգոստոսի 15-ին ինքնակալ Վրոյրմի գաղութական զօրաց հրամանատարներուն քաջութիւնը պատուելու համար՝ Քանթուպէ սպարապետին և Պոքթե և Պոքթե զօրապետներուն աւանդին կարգի Սթիւէնս պատուանշան շնորհեց։

Սիւրայեալ կայսերական վեհապետութիւնը որոշեց, որ դաշնակից զօրաց հրամանատարներէն ու վերնուորներէն քաջութեամբ երևելի եղողներուն Սթիւէնս պատուանշան շնորհուի, իրենց սպարապետներուն կողմէն Ս. Վրան իրկուած յուշակին համեմատ։

Վաղընայ կայսեր բանակի օգնական Սթիւէնսը զօրապետը՝ անցեալ շաբաթու մայրաքաղաքս եկաւ Վաղընայէն, և բարձրապատիւ յաբօնին իշխանին հետ տեսնուելէն ետեւ Վրոյրմ գնաց։

Կրսեն, թէ աւ զօրապետը յատուկ պաշտօնով մը իրկուած է, և վախաւոր իշխանութիւն ունի։

Եւրոպացի շաբաթու ինքնակալ մաթիւ փոխադրական նաւեր եկան մայրաքաղաքս Վաղընայէն ու Սեպիւնայէն՝ զօրք և պատերազմական պաշար բերելով Վրոյրմ բանակին համար։

Կոմսը բարկութեամբ Պրետերիկոսին երեսը նայելով՝

Եւ անիկ որուն գրուած էր։ Ինծի։ Ո՛վ գրեր է։ Չեմ գիտեր ըսաւ նկարիչը։ Չեմ գիտեր, չեմ գիտեր, իս խուլ կամ կոյր կը կարծես կոր։ Ո՛վ որ մինչեւ հիմա իմ պատուոյս աչք տընկեց նէ, ողջ չմնայ։ Սիւրայեալ որ դուռն ալ հիմա կրնա իմ ձեռքէս աւ զատիլ։ Սեպիւն գիշեր թամբերկի կամ սուհիին տունը ձեռքէս փախար, բայց ասոր չես կրնար։ Եւ սենեակէն քեզի հետ մէկ տեղ պիտի ելլամ միայն մենամարտութեան երթալու համար։ Եւ, պարոն, ել նայի՛ր, քեզի կ'ստապեմ կոր, ըսելով՝ կոմսը աթոռի մը վրայ նստաւ, և քովի սեղանին վրայ Պրետերիկոսին Պալ քաղաքը գլուխը պառկեց տեսնելով, ականները կը շարունակէր Պարոն, երթամ զէնքըս բերելու, թէ որ մենամարտութիւնը չես ընդունիր նէ, շան պէս քեզ պիտի ստոկեցնեն ըսելով՝ ձգեց գնաց։

Սիւրայեալ կ'ստապէր ինքնով։ Թարգմանեց ի գաղութական Եւրոպիան Չաղքէն։

